



Reisen til Lofoten

Reisen til Lofoten - en fortelling om havet

Foto og tekst av Marit Vabo

I Februar 2012 setter jeg meg på flyet til Bodø. Jeg er på vei til Å i Lofoten - et lite sted langt ute på Moskenesøya, som er en del av Lofotenøygruppen.

Å er et populært sommerferiested, vet jeg, og forventer vel at det ikke kommer til å være så mange turister der ute nå, midt på vinteren.

Det er likevel en underlig følelse - å være der ute, på et lite tettsted, uten å se et eneste menneske.



Å er ikke det endelige reisemålet mitt. Jeg vil ut dit hvor det ikke finnes noenting. Ut langs havet, som er på sitt mest dramatiske når været er dårlig.

Jeg finner noen som er villig til å kjøre meg ut i båt, og en kjølig februarmorgen med snø i luften, tar vi av sted - med meg har jeg båtfører og guide.





Ånstad

Det bor ikke lenger mennesker sør for Å, på Moskenesøya, men det finnes spor etter de som har bodd der tidligere.

Det første forlatte fiskeværer vi kommer til er Ånstad, og vi går i land på moloen. Her er det tydelige spor etter sivilisasjon. En nesten inntakt grunnmur står igjen, sammen med stengjerder som går på kryss og tvers.

Ånstad har ingen naturlig havn, men det trengte den heller ikke. Før 1914 ble trebåtene trukket på land via stranden - som er dekket av store rullestein. Moloen ble bygget i 1914, i et forsøk på å forbedre havnen, ettersom fiskebåtene ble større. Stedet ble etterhvert for vannskelig å holde i livet, pga. havnen som ikke lenger fungerte bra nok, og stedet ble fraflyttet i 1949.

En av grunnene til at det i det hele tatt bosatte seg noen på Ånstad, kan være ferskvannet som ligger like ved.

Illustrasjon av Moskestraumen
Olav Magnus' Carta Marina, 1539



Like etter Ånstad kommer vi til Moskestraumen. Her løfter havbunnen seg fra tre hundre til tretti meters dybde, og fører til at vannet presses opp i alle retninger, hvor resultatet er et svært opprørt hav.

Moskestraumen er kjent som en av de kraftigste havstrømmene i verden.

Midt i Moskestraumen forsøker jeg å få kameraet ut av vesken - det har klarnet litt og jeg vil gjerne ta et bilde fra båten - men er nødt til å gi opp. Jeg trenger begge hendene for å holde meg fast.

Vi ser tre-fire enorme bølger, som topper seg som en surfebølge, selv her, et stykke fra land og ingen strand i sikte.

Båten kommer opp på toppen av en bølge, og et kort øyeblikk hører vi lyden fra propellene i det båten løftes helt fri fra vannet, før den faller ned i bølgedalen med et dunk.

Jeg har nok erfaring med båt til å skjønne at dette krever en dyktig båtfører.



Utenfor Helle



Vi kjører forbi Tuv. Like etter Tuv må vi runde Lofotodden - den ytterste sydspissen av Moskenesøya. Så er vi i Helle.

Helle har et smalt innløp, men vider seg ut til en stor bukt. Fjellene reiser seg nesten loddrett opp fra bukten.

Bosetningen her ligger syd for bukten, rundt en smal kanal som strekker seg langs den store bukten.

Dette var en gang et fiskevær med over hundre innbyggere. Helle har nemlig en av de beste naturlige havnene langs hele kysten, og moderne fiskebåter bruker den fremdeles som tilfluktshavn hvis de ble overrasket av dårlig vær.

Etter andre verdenskrig ble beboerne på Helle betalt for å flytte fra stedet, fordi det var for vanskelig for staten skaffe vei og skolegang.



I motsetning til Helle har Refsvika har en svært vanskelig havn. Det sies at fiskerne i Refsvika var svært forsiktige med å legge ut på havet, for hvis det blåste opp hadde de ikke muligheten til å legge inn igjen. Kirkebøkene i Moksenes vitner om at antallet fiskere som døde på havet er langt mindre i Refsvika en andre steder langs kysten, mest sannsynlig fordi fiskerne ikke la ut i dårlig vær.



Sand og tang, Refsvika

Når vi går langs stranden synker vi ned i et tykt lag tang og tare. Selv der den er dekket med sand gynger det når vi går over det.

Stranden går over i kjemperullesten, morenemasse som ble brakt hit i den siste istiden. Fjellene over er høye og skarpe, og vitner om at isbreen aldri kom over toppen.

Snøen skjuler hullene imellom kampestenene, og jeg ser ut til å finne hvert eneste ett. Heldigvis ligger snøen der som en støtdemper.

Jeg ser en sel som stikker hodet opp av vannet. Skulle gjerne tatt et bilde, men prioriterer å varme opp fingrene i stede. Passer på at kameraet er trygt lukket ned i kamerabaggen - er redd for å slå det mot en stein neste gang jeg faller eller glir.



Drivved, Refsvika

Overalt ser vi ting havet har tatt med seg og lagt fra seg. Gamle, rustne metallbøyer, moderne plastikbøyer, plastflasker og liknende søppel - og tømmer. Noen år tilbake var et russisk lasteskip med russisk tømmer i ferd med å gå ned utenfor Refsvika, og var tvunget til å dumpe hele lasten. Lokalbefolkningen har vært og tatt det meste, men det ligger rester fra det overalt.

På et tidspunkt kommer vi helt ned til stranden igjen, og trør ut på sanden. En stor kampestein deler den i to, og vi kan ikke gå rundt den på grunn av tidevannet. På innsiden klatrer vi over og imellom noen mindre steiner for å komme rundt.

Vi kan ikke se stien på grunn av snøen - vi hopper fra sten til sten, finner tuster med lyng hvor vi kan få fotfeste, og klatrer oppover mot Kollhulen.

På toppen snur jeg meg mot havet. Skylaget ligger lavt, og jeg kan så vidt se havnen på Refsvika. Ellers ligger havet mørkt og grått, rammet inn av mørke fjell



I Refsvika har det bodd mennesker i 3000 år. En vet ikke nøyaktig hva hulen ble brukt til, men eksperter er enige om at den ikke var et bosted. Den er for stor, for åpen og for fuktig. Kun maleriene som finnes på flere av klippeveggene vitner om at mennesker har holdt til her - kanskje var den et hellig sted, full av mystikk.

I taket henger en stor stein, kilt fast imellom klippene. Den er den siste som er igjen. En dag faller den også.



På vei tilbake snur jeg meg og tar noen bilder av ett av skarene i fjellsiden. Det var skoleveien til barna på Refsvika. Skolen lå i Helle. Fjellsiden går nesten loddrett opp. En skulle tro en trengte fjellklatrerutstyr for å komme opp - jeg lurar på om noen av dem falt noen gang, og slo seg i hjel på steinene.

Jeg har sett skaret på Helle også - det er like bratt.





Refsvika



Båtføreren har hentet båten i Refsvika. Svabergene er glatte - steinene er dekket av et hvitt lag frossent saltvann. Bølgene slår opp over steinene og over skoene våre. Han kjører båten tett opp imot land, og vi hopper opp over relingen og glir ned i båten.

Det har blåst opp. Turen ned var kald, men turen hjem er iskald. Saltvann slår opp over båten og legger seg på klærne, på vanter og på luene våre. Beskyttelsesbrillene dekkes av vann som fryser til is. Sikten er dårlig. Fingrene blir nummne. Prikker lett. Jeg drar dem inn i ermene på flytedressen, bøyer hode ned mot brystet for å holde varmen.